

Գ Ր Ա Խ Ո Ս Ո Ի Թ Յ Ո Ի Ն

ԱՌԱՔԵԼ ՍՅՈՒՆՆԵՑԻ, «ԴՐԱԽՏԱԳԻՐԻ»

Հրատարակեց՝ Ներսես Վարդապետ Տեր Ներսեսյան
(Վենետիկ, տպ. Ս. Ղազարի, 1956 թ., 204 էջ)

«Քան իրենց քաժնված, ռոտնավոր, միջնադարյան աշխարհարարով, այց մը անդենական աշխարհին, և երևալայալ խոսակցություն՝ անդաշխարհի հոգիներուն հետ»:

Վենետիկի Մխիթարյանները շնորհակալ գործի են ձևադրել տպագրության հանձնելով «Քանգարան հայկական հին և նոր դպրության» մատենաշարի զբոսը, որոնց շարքում գրախոսվող «Դրախտագիր»-ը ութերորդն է:

«Դրախտագիր»-ը վերագրվում է Ժն դարի բազմակողմանի և բնղուն մատենագիր Առաքել Սյունեցուն: Եարունակությունը և վերջն է «Աղամագիր» անունով մեզ հասած Սյունեցու կրոնաշունչ պոեմի, որի երեք տարբեր պատմաները խղճամիտ ուսումնասիրությամբ հրատարակել է Հ. Մկրտիչ Պոստոլյանը:

Առաքել Սյունեցին միջնադարյան (1355—1425 թ.թ.) մատենագիր է: Նշել է Սյունյաց կաթողիկոս, Տաթևի առաջնորդ: Այդ հանգամանքով նա հասցրել է բազմակողմ աշակերտներ, նույն ժամանակ նա եղել է նաև ծաղկող, բնղուն մատենագիր, տաղանդավոր բանաստեղծ, հեղինակ տաղերի, ներբողների, քերականության և այլն: Նրան են վերագրվում նաև զուտ աշխարհիկ բովանդակությամբ արժեքավոր բանաստեղծություններ: Գրիգոր Տաթևացու քրոջ որդին էր և աշակերտը: Քեռու ազգնությունը շատ մեծ է եղել նրա և՛ եկեղեցական և՛ գրական գործունեության վրա:

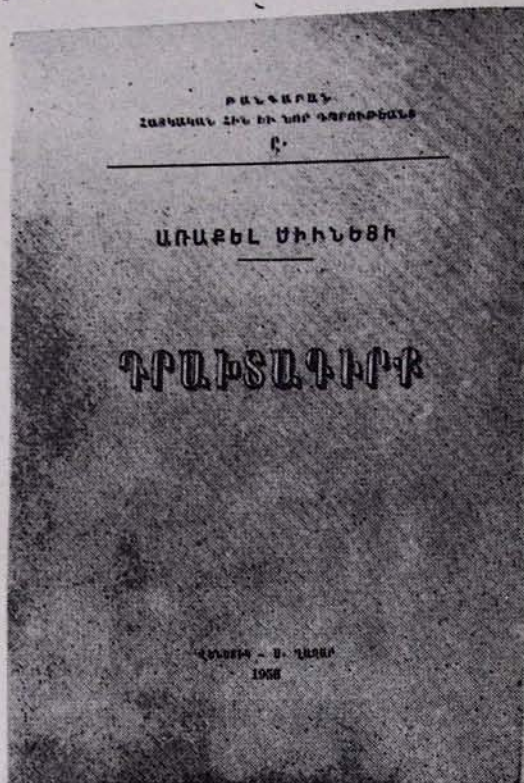
Նրա անունով մեզ են հասել բազմակողմ գրաբար և միջնադարյան աշխարհարարով գրվածքներ: Գլուխ գործն է «Աղամագիր»-ը՝ երեք տարբեր և անհավասարաչափ ծավալով պատմությունով: Գրված է 1401—1403 թվականներին՝ գրաբարով:

«Դրախտագիր»-ը ունի հետևյալ բաժինները.

ա) Առաջարան, որտեղ հրատարակիչը տեղեկություններ է տալիս Առաքել Սյունեցու կրկերի և կյանքի մասին: Բանական ընդարձակ և խղճամիտ քննության են առնվում հրատարակչի արամադրության տակ գտնվող «Դրախտագիր»-ի ձևագրերը, ճշտված են գրքի հարադատությունը, բովանդակությունը, գրական արժեքը, լեզուն:

բ) Բուն «Դրախտագիր»-ը, մի փոքր արձակ նախաբան, որտեղ յոթը տարբեր առումներով տրվում է հեղինակի ըմբռնումը դրախտ—բազար—գերեզման հասկացության: Դրան հաջորդում է քսան գլուխների (ճառերի) արձակ ամփոփումը:

Էջերի ներքևում արվել են ձևագիր օրինակների ունեցած տարբերությունները, ինչպես նաև Աստվածաշունչ գրող հնա համեմատությունները: Տպագրում ճառերը բաժանված են քառասուղ տներ (բնագրում

տները երկտող են): Յուրաքանչյուր ճառից առաջ զետեղված է ամփոփումն արձակ տողերով: Չափը հիմնականում ընթանում է 4—4—5 տաղաչափական հատածներով: Ընթերցումը ծանրանում է հանգերի միօրինակությամբ (գլխավորաբար —եզ և —ն) պատճառով: Ընթերցողը հաճախ հիշում է նյութի ոչ համաչափ զարգացում: Ժէ ճառի նախաբանը իր բովանդակությամբ չի համապատասխանում իրեն հաջորդող 27 տուն գրվածքին: Դիտվում է նույնպես խորթ գրչիններից հավելում: Հրատարակիչը որոշ չափով կանգ է առել նշված թերությունների վրա:

«Դրախտագիր»-ի լեզուն Սյունիքի միջնադարյան աշխարհարարն է: Ուշագրավ է նրա և կիլիկյան աշխարհարարի մոտիկությունը: Նրանակալություն, պատկերների ինքնատիպություն, հոգու թափ և բազմապիսի գրական այլ շնորհներ, որոնք Առաքել Սյունեցու «Աղամագիր»-ի և տաղերի մեջ այնքան առատ են, համեմատաբար նվազ չափով են հանդես գալիս «Դրախտագիր»-ում:

Առաքել Սյունեցու «Դրախտագիրք»-ը իր գրական արժեքից ավելի նշանավոր է իբրև կրոնա-բարոյական խրատների ժողովածու։ Հեղինակի նպատակն է եղել «այս աշխարհի բնակիչները իր հետ առնելով՝ փրկություն ելլել այն անծանոթ քաղաքը, ուսկից արտաքսված էր Ադամ»։

գ) Հավելված, որը նվիրված է Հ. Փյուրտյանի «Դրախտագիրք»-ի ձեռագիր օրինակին։

դ) Բառարան, որտեղ տրված են օտար, գավառական և հազվագյուտ բառերի բացատրությունները։

Ձեռագրի վրա շկա «Դրախտագիրք» տիտղոսը Այդ Ալիշանին ենթ պարտական։ Այդպես են կոչել՝ ելնելով ընդհանուր բովանդակությունից։ «Դրախտագիրք»-ը թվում է «Ադամագիրք»-ի շարունակությունը լինել, եթե առաջնում պատկերվում է նախագծողների դրախտից արտաքսումը, նրանց դառն զղջումն ու ապաշավը, երկրորդում միջոցներ ու պայմաններ են առաջադրվում երկնավոր դրախտը նվաճելու համար։

Մարդու անկումը և վերստին իր կորուսյալ երջանկության հետամտելու թեման կա հին ժողովուրդներից շատերի մոտ։ Դա միջնադարյան քրիստոնյա աշխարհի ամենասիրելի նյութերից մեկն էր։ Մեր կրոնա-

կան գրականության մեջ այդ ուղղությամբ առանձնապես աչքառու են նույն բովանդակությամբ «Հաբեցումն Լուսատրշին և պատասխանք երեշտակին», և Վարդան Այգեկցու «Վասն դժոխսց և անբուն որդոց» գրությունները։

Հ. Ներսես Տեր Ներսեսյանը Վենետիկի միաբանության ժրջան անդամներից մեկն է, «Բազմավեպ»-ի ամենանշանակալից աշխատակիցն ու խմբագիրը։ «Դրախտագիրք»-ը հրատարակչի առաջին մենագրությունն է։ Հատորի 59 էջնոց առաջաբանը ցույց է տալիս հրատարակչի համոզությունն ու խղճմտությունը, մոտեցման բազմակողմանիությունը։ «Դրախտագիրք»-ի հրատարակության փաստը վկայությունն է նրա ճաշակի, հետաքրքրությունների։ Բանասերի, հավաքողի իր կարողությանց վրա նա ավելացնում է ուժեղ հայկաբանությունը։ Նրա սուր տեսողությունից չեն խուսափում մամուլում տեղ գտած լիզվական խաթարումները, որոնք ուժգնորեն ձաղկելը, ինչպես իր ժամանակին Հ. Ա. Ղազիկյանն էր արել, իր ավագ պարտականությունն է նկատում։

Ա. Խ.

